

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

імені М. П. ДРАГОМАНОВА

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

КАФЕДРА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

**Пояснювальна записка
до дипломного проекту
бакалавра на тему**

**КОМПОЗИЦІЯ «ЄДНАННЯ» ТА ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ
ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
УМІНЬ ТРАНСФОРМАЦІЇ АНІМАЛІСТИЧНИХ МОТИВІВ
НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА**

Текст містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Виконала: студентка 2 курсу,
група 20 ом мс
напряму підготовки
(спеціальності)
023 Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво,
реставрація
Федчук Аліна Миколаївна

Керівник: Карпенко В.А.,
ст. викладач кафедри
образотворчого мистецтва НПУ
імені М.П.Драгоманова,

Рецензент: Шалварова К.С., ст. викладач
кафедри образотворчого
мистецтва НПУ імені
М.П.Драгоманова

КИЇВ – 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

Факультет педагогіки і психології

Кафедра образотворчого мистецтва

Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр

Напрямок підготовки 02 Культура і мистецтво

Спеціальність 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

З А Т В Е Р Д Ж У Ю
Завідувач кафедри
професор Шевнюк О.Л.
“ 23 ” вересня 2020 року

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ СТУДЕНТУ

Федчук Аліна Миколаївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проекту) Композиція «Єднання» та формування в учнів Закладів загальної середньої освіти умінь трансформації анімалістичних мотивів на уроках образотворчого мистецтва,

керівник роботи (проекту) Карпенко Вікторія Анатоліївна,

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом від “ 20 ” жовтня 2020 року № 3

2. Строк подання студентом роботи (проекту) 26 травня 2021 року

3. Вихідні дані до роботи (проекту)

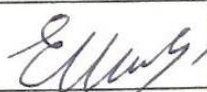

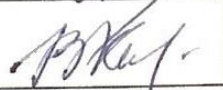
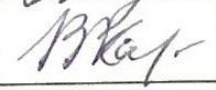
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

- конкретизувати історико-технологічні особливості створення анімалістичної композиції;
- здійснити аналіз образотворчих аналогів і прототипів авторської композиції;
- простежити динаміку процесу творчого пошуку художніх образів авторської композиції;
- виокремити ціліємістову складову навчання учнів трансформації форми у закладах загальної середньої освіти;
- розробити ефективні методи формування умінь трансформації анімалістичних мотивів на заняттях з образотворчого мистецтва.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Полотно розмір 60x80см, акрилові фарби.

6. Консультанти розділів роботи (проекту)

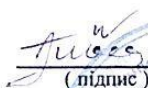
Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Шалварова К.С., ст.вик. каф.ом.НПУ		
2	Карпенко В.А., ст.вик. каф.ом.НПУ		

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Затвердження теми дипломного проекту	жовтень	викон.
2.	Збір теоретичного, практичного та творчого матеріалу до дипломного проекту	листопад	викон.
3.	Затвердження ескізів дипломного проекту	березень	викон.
4.	Творча робота над дипломним проектом	квітень	викон.
5.	Формулювання висновків дипломного проекту	квітень	викон.
6.	Попередній захист проекту	травень	викон.

7. Дата видачі завдання 23 вересня 2020 р.

Студент

(підпис)

Федчук Аліна Миколаївна
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи (проекту)

(підпис)

Карпенко В.А. старший викладач
(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання)

Примітки:

1. Форму призначено для видачі завдання студенту на виконання дипломної роботи (проекту) і контролю за ходом роботи з боку кафедри і директора інституту (декана факультету).
2. Розробляється керівником дипломної роботи (проекту). Видається кафедрою.
3. Формат бланка А4 (210 × 297 мм), 2 сторінки

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

імені М. П. ДРАГОМАНОВА

ПОДАННЯ

**ГОЛОВІ ДЕРЖАВНОЇ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ
ЩОДО ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОГО ПРОЕКТУ**

Направляється студент **Федчук.А.М.**

(прізвище та ініціали)

до захисту дипломної роботи (проекту)

за напрямом підготовки **02 Культура і мистецтво**

спеціальністю **023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація**

на тему: Композиція «Єднання» та формування в учнів закладів загальної середньої освіти умінь трансформації анімалістичних мотивів на уроках образотворчого мистецтва.

(назва теми)

Дипломний проект і рецензія додаються.

Декан факультету _____

(підпис)

_____ проф. Олеференко Т.О.

(прізвище та ініціали)

Довідка про успішність

Федчук.А.М.

(прізвище та ініціали студента)

за період навчання на факультеті педагогіки та психології з 2019 року до 2021 року повністю виконав навчальний план за напрямом підготовки, спеціальністю з таким розподілом оцінок за:

національною шкалою: відмінно 43,5 %, добре 56,5 %, задовільно 0 %;

шкалою ECTS: A 43,5 %; B 43,5 %; C 13 %; D 0 %; E 0 %.

Секретар факультету _____

(підпис)

_____ Адаменко Л.О.

(прізвище та ініціали)

Висновок керівника дипломної роботи (проекту)

Студент (ка) Федчук Аліна Миколаївна обрала темою бакалаврацької роботи трансформації анімалістичних мотивів на уроках образотворчого мистецтва.

Зробивши в пояснювальній записці екскурс в історії становлення трансформації анімалістичних мотивів, студентка демонструє непересічні знання в цій царині, переконливо доводить великий образотворчий потенціал вибраної техніки та доцільність її застосування у своїй роботі

Керівник роботи (проекту)

ст.викладач Карпенко В.А.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

“26” травня 2021 року

Висновок кафедри про дипломну роботу (проект)

Дипломний проект розглянуто.

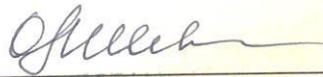
Студент(ка) Федчук А.М.

(прізвище та ініціали)

допускається до захисту даного проекту в Державній екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри

образотворчого мистецтва

професор О.Л. Шевнюк

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Примітки:

1. Зазначаються дані щодо навчальних досягнень студента за період навчання у вищому навчальному закладі, висновок керівника дипломної роботи (проекту) та висновок кафедри про дипломну роботу (проект).

2. Формат бланка А5 (148×210 мм), 2 сторінки.

ВІДГУК НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ

Федчук Аліни Миколаївни

(Прізвище, ім'я, по-батькові)

Зі спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

ОКР бакалавр

Тема дипломної роботи

КОМПОЗИЦІЯ «ЄДНАННЯ» ТА ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УМІНЬ ТРАНСФОРМАЦІЇ АНІМАЛІСТИЧНИХ МОТИВІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Матеріали: акрил

1. Актуальність теми Вивчення дітьми на уроках образотворчого мистецтва анімалістичного жанру та умінь трансформувати їх у своїй творчості сприяє збагаченню і розширенню формування їх як естетичної культури так і розвитку їхньої особистості, саме вона навчає цілісного бачення предметів та явищ навколишнього світу, вміння виділити основне у явищах буття.

2. Позитивні якості роботи Методична частина роботи була підготовлена на основі вивчення великої кількості наукових робіт. Вона розкриває тему дослідження та має весь понятійний апарат. Творча робота є композицією із двох елементів, а саме обличчя жінки та мордочки тварини, що символізує собою єднання природи і людини та нероздільність їх у цьому світі. Дипломниці вдалося відобразити загальний настрій людини та довіру до неї дикої великої кішки. Робота дає привід задуматися над відповідальністю людства перед природою.

3. Практична цінність висновків і рекомендацій

Практичне значення дослідження полягає в розробці рекомендацій щодо впровадження в практику вчителів образотворчого мистецтва навичок викладання учням умінь трансформації анімалістичних образів на уроках образотворчого мистецтва. Методичні рекомендації можуть бути продуктивно використані з метою вдосконалення кваліфікації вчителів мистецьких дисциплін.

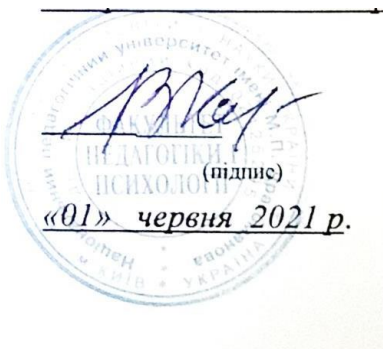
4. Наявність недоліків

В методичній частині дипломного проекту наявні по тексту численні технічні помилки в оформленні першоджерел. В творчій роботі децю затемний загальний фон композиції.

4. Загальна оцінка роботи: позитивна

Науковий керівник

Старший викладач кафедри образотворчого мистецтва НПУ імені М.П Драгоманова

Карпенко В.А.

(прізвище, ініціали)

РЕЦЕНЗІЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ

Федчук Аліни Миколаївни
(Прізвище, ім'я, по-батькові)

Зі спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація ОКР бакалавр

Тема дипломної роботи

Композиція «Єднання» та формування в учнів закладів загальної середньої освіти умінь трансформації анімалістичних мотивів на уроках образотворчого мистецтва

1. Висновок про ступінь відповідності виконаної роботи дипломній кваліфікації і профільуючій спеціальності

Бакалаврська робота Федчук Аліни загалом відповідає вимогам таких наукових робіт. Має понятійний апарат, всі його складові: актуальність, об'єкт, предмет, мету, завдання, які під час наукового дослідження виконані.

2. Перелік позитивних якостей роботи (з виділенням елементів творчості)

Федчук Аліна у даній науково-практичній роботі здійснила аналіз образотворчих аналогів і прототипів авторської композиції, методичних джерел з теми дослідження, розглянула історичний розвиток анімалістичного жанру у світі та в Україні, проаналізувала символи, обрані для втілення у власній композиції та простежила динаміку творчого пошуку в процесі виконання практичної роботи в обраній техніці.

В теоретичній частині розглядаються мета і зміст навчання трансформації анімалістичних мотивів у закладах загальної середньої освіти; сучасні підходи до організації образотворчої діяльності учнівства, пропонуються прийоми для ефективного їх навчання створення анімалістичних образів, послідовність роботи над завданнями, котрі можуть бути цікавими у професійній підготовці учителів образотворчого мистецтва.

Практична частина роботи – символічна композиція з анімалістичними мотивами «Єднання», зміст якої – єдність тваринного світу і людини. Сюжет цікавий і оригінальний. Композиція цілісна, з активним центром, що виділяється і кольором, і розміром, і розташуванням, загалом статична, хоча у ній простежується внутрішній рух і динаміка, на яку впливають потужна сила і енергетика образів. Колорит м'який, спокійний, теплий. Фактура мазків, нечіткість, розмитість, розпливчастість абрисів підкреслює нереальність зображеного. Робота досить професійна і присма.

3. Перелік основних недоліків роботи

Серед недоліків теоретичної частини роботи можна назвати відсутність конкретизації методів навчання та чітких завдань спрямованих на навчання учнів різного віку трансформації анімалістичних мотивів, помилки в побудові речень і порушення змістової логіки в побудові тексту.

У практичній роботі дещо нечітко прочитуються птах на грудях у африканки і яскрава пляма квітки, що праворуч, надто активна і з кольором і за фактурою.

4. Загальна оцінка роботи

Робота заслуговує на позитивну оцінку.

5. Висновок про можливість присвоєння випускнику кваліфікації

Бакалаврська робота Федчук Аліни Миколаївни «Композиція «Єднання» та формування в учнів закладів загальної середньої освіти умінь трансформації анімалістичних мотивів на уроках образотворчого мистецтва» може бути представленою на захист, а студентка заслуговує присвоєння освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр».

Рецензент

Шалварова К.С.

(прізвище, ініціали)

Старший викладач кафедри образотворчого мистецтва Національного Педагогічного Університету імені М. П. Драгоманова

(вказати вчений ступінь, наукове звання, посада та місце роботи)

« 10 » червня 2021р.

Довідка
про результати антиплагіатної перевірки бакалаврської роботи

Комісією з академічної етики факультету педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова здійснено перевірку бакалаврської роботи на тему: Композиція «Єднання» та формування в учнів ЗЗСО умінь трансформації анімалістичних мотивів на уроках образотворчого мистецтва

студентки (та) 4 курсу спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація щодо дотримання норм академічної етики.

ППІ студента **Федчук А. М.**

За результатами аналізу роботи та аналізу звіту подібності, який було згенеровано системою виявлення збігів/ідентичності/схожості компанії UNICHECK, комісія дійшла до наступного висновку (*вибрати один з варіантів*):

1) Комісією *не виявлено* академічного плагіату. Дана бакалаврська робота може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

2) Комісією *частково виявлений академічний плагіат 22,9%, а саме порушення процедури цитування наукових джерел.* Дана бакалаврська робота може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

3) Комісією виявлено академічний плагіат (обґрунтування факту академічного плагіату додається). Дана бакалаврська робота не може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

4) Інше

Голова комісії

Секретар комісії

Матвієнко О.В.

Шулігіна Р.А.

Дата 6 травня 2021 р.

Ім'я користувача:
Матвієнко Олена Валеріївна

ID перевірки:
1007865330

Дата перевірки:
15.05.2021 12:58:18 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet

Дата звіту:
01.06.2021 13:53:41 EEST

ID користувача:
95448

Назва документа: **Диплом Федчук**

Кількість сторінок: 36 Кількість слів: 8168 Кількість символів: 63175 Розмір файлу: 90.81 KB ID файлу: 1007960643

22.9% Схожість

Найбільша схожість: 13.4% з Інтернет-джерелом (http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/11719/1/nytska_f..)

22.9% Джерела з Інтернету 3 ..... Сторінка 38

Пошук збігів з Бібліотекою не проводився

0.95% Цитат

Цитати 4 ..... Сторінка 39

Посилання 1 ..... Сторінка 39

18.6% Вилучень

Деякі джерела вилучено автоматично (фільтри вилучення: кількість знайдених слів є меншою за 8 слів та 3%)

18.6% Вилучення з Інтернету 233 ..... Сторінка 40

Немає вилучених бібліотечних джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи 288

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. АНІМАЛІСТИЧНИЙ ЖАНР У ПРАКТИЧНІЙ ТА ТВОРЧІЙ РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ...	6
1.1. Історико-технологічні основи створення анімалістичної композиції	6
1.2. Аналіз образотворчих аналогів і джерел	10
1.3. Творча робота над художнім образом, композиційним і колористичним вирішенням твору.....	14
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УМІНЬ ТРАНСФОРМАЦІЇ АНІМАЛІСТИЧНИХ МОТИВІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА.....	20
2.1. Мета і зміст навчання трансформації анімалістичних мотивів у закладах загальної середньої освіти	20
2.2. Методи навчання трансформації анімалістичних мотивів на уроках образотворчого мистецтва.....	23
ВИСНОВКИ.	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	33
ДОДАТКИ.....	36

ВСТУП

Актуальність теми. Для того, щоб оптимізувати процес емоційної естетики та духовно-морального виховання, це питання ми визначаємо розподілом завдань у навчанні мистецтва, в якому освіта та розвиток мистецтва будуть пов'язані з вихованням. Врешті-решт, "Перше вирішення завдань мистецтва та розвитку спочатку формує художню і творчу свідомість особистості, що визначає ступінь його участі в культурному процесі". З огляду на це - мету художньої освіти в короткій, концентровану формі можна визначити так: Розвиток у дітей високих естетичних ідеалів - це формування потреб і здібностей мистецтва в процесі розуміння мистецтва. Актуальність цього питання пов'язана з тим, що серед інших видів мистецтва образотворче мистецтво унікальне для вирішення питань художнього та особистісного розвитку підростаючого покоління, а також соціального та духовного розвитку. Образотворче мистецтво налічує багато жанрів з поміж яких ми ближче познайомимося з анімалістичним. Вивчення анімалістичного напрямку в мистецтві XVIII-XXI століть має важливий науковий аспект для практики художника-педагога. Ознайомлення школярів з основами створення анімалістичної композиції є проблемою сьогоденної теорії і практики. Враховуючи важливість теми у контексті естетичного розвитку учнів і була обрана тема дослідження.

Величезний теоретичний і практичний внесок в жанр анімалістичного живопису внесли такі майстри образотворчого мистецтва: В. А. Ватагін, В. С. Єфімов, А. М. Лаптев, А. С. Степанов, Е.І. Чарушін та ін.

Мета дослідження: поглиблене осмислення проблем формування в учнів закладів загальної середньої освіти умінь трансформації анімалістичних мотивів на уроках образотворчого мистецтва; створення авторської композиції «Єднання».

Зазначена мета наукового дослідження передбачає виконання наступних **завдань** наукового опрацювання:

- конкретизувати історико-технологічні особливості створення анімалістичної композиції;
- здійснити аналіз образотворчих аналогів і прототипів авторської композиції;
- простежити динаміку процесу творчого пошуку художніх образів авторської композиції;
- виокремити цілізмістову складову навчання учнів трансформації форми у закладах загальної середньої освіти;
- розробити ефективні методи формування умінь трансформації анімалістичних мотивів на заняттях з образотворчого мистецтва.

Об'єкт дослідження: навчання образотворчого мистецтва учнів закладів загальної середньої освіти.

Предмет дослідження: методика формування в учнів умінь трансформації анімалістичних мотивів на уроках образотворчого мистецтва.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань дослідження були використані такі теоретичні та емпіричні методи: аналітичний – для вивчення філософської, мистецтвознавчої, психолого-педагогічних джерел з обраної проблеми; систематичність, упорядкування та конкретизація – для визначення сутності та змісту навчання основам трансформації форми в системі загальної середньої освіти; системно-структурний – для виявлення структури методів навчання трансформації анімалістичних мотивів на заняттях з образотворчого мистецтва; моделювання – для проектування оптимальних методів формування умінь трансформації анімалістичних мотивів на заняттях з образотворчого мистецтва у закладах загальної середньої освіти; спостереження – для виявлення ефективності пропонованої авторської методики.

Наукова новизна дослідження:

- конкретизовано особливості творчого композиційного і колористичного пошуку в процесі роботи над авторською анімалістичною композицією «Єднання»;

- уточнено мету і зміст навчання учнів основам трансформації форми у закладах загальної середньої освіти;

- вперше розроблені ефективні методи формування умінь трансформації анімалістичних мотивів в учнів закладів загальної середньої освіти на уроках образотворчого мистецтва, що дозволяють краще засвоювати новий матеріал, формують естетичний смак;

- подальшого розвитку набули уявлення про вплив образотворчого мистецтва на формування особистості учнів.

Практичне значення дослідження полягає в розробці рекомендацій щодо впровадження в практику закладів загальної середньої освіти методики навчання трансформації анімалістичних мотивів, яка може бути продуктивно використана з метою вдосконалення кваліфікації вчителів мистецьких дисциплін, процесу образотворчого навчання дітей в загальноосвітніх навчальних закладах та позашкільних установах, збагачення методичної складової художньо-педагогічної практики та художньо-естетичного виховання молоді, а також професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Методичні напрацювання кваліфікаційної роботи було оприлюднено у виступі на II Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогіка образотворчого мистецтва: традиції, сьогодення, перспективи», м. Київ, 15-16 квітня 2021.

РОЗДІЛ 1. АНІМАЛІСТИЧНИЙ ЖАНР У ПРАКТИЧНІЙ ТА ТВОРЧІЙ РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

1.1. Історико-технологічні основи створення анімалістичної композиції

Історія відносин людини та тварини сягає дуже давніх часів, як і відображення цих відносин в образотворчому мистецтві. Тому ми спробуємо в даному дослідженні дослідити можливості передачі цих відносин в образотворчому мистецтві та проаналізувати методику навчання саме трансформації тваринних образів учнів в загальноосвітніх навчальних закладах.

Перш за все слід зазначити, що анімалістичний жанр – один з найдавніших жанрів на землі. Він є в різних видах мистецтва: графіці, живописі, скульптурі, декоративно-прикладному мистецтві. В давнину використовувались такі матеріали як: вугіллям, природними Прадавні художники барвниками з вохри, соку рослин .

Зображення тварин в епохи палеоліту (наприклад, у печері Альтаміра в Іспанії), а потім у вигляді стилізованих, символічно умовних чудовиськ перейшли на середньовікові карти та рукописи, врешті, набули свій справжній вигляд у творчості майстрів Відродження. Художники так захопилися зображенням тварин, що це викликало втручання інквізиції, яка заборонила малювати собак і кішок у картинах релігійного змісту .

Але перш ніж втілювати ідею анімалістичного жанру у своїй роботі, потрібно згадати, що композиція є найважливішою частиною мистецтва, яка в ньому зберігає цілісність, підпорядковує свої частини один одному. Правила композиції допомагають віддзеркалити дійсність справжнього, реального життя в роботі над трансформацією художнього образу. Для чіткого представлення сенсу композиції, потрібно ретельно дослідити її закони, одним із яких є саме трансформація, стилізація та символічно-алегоричний принцип, який утвердився під впливом християнського віровчення в середні віки. Символізм

як мистецький напрямок допомагає яскравіше виразити образний задум композиції.

Тема трансформації і стилізації в мистецькій освіті – одна з найважливіших і найцікавіших. У практичному курсі формальної композиції вона грає одну з ключових ролей, оскільки в ній з найбільшою виразністю виражаються художні принципи композиційної організації образотворчого матеріалу.

Стилізація — композиційний принцип, який проникає у структуру й архітектоніку форми, що використовувалась за доби середньовіччя, тощо; найбільшого розповсюдження набула протягом останніх століть (неоготика, неокласицизм, неоромантизм, модернізм, постмодернізм та ін.).

Трансформація (від пізньолатинської *Transformatio* – перетворення) - це перетворення форми, виду і істотних властивостей об'єкта.

Зазвичай при роботі над формою одночасно застосовують і трансформацію і стилізацію, оскільки один прийом доповнює інший і працює на розвиток основної пластичної ідеї, теми. Іноді ці два поняття ототожнюють.

Стилізація представляє собою декоративне узагальнення зображуваних об'єктів за допомогою ряду умовних прийомів зміни форми, об'ємних і колірних відносин. Трансформація ж означає велику ступінь перетворення форми в зображення, перебільшення, як, наприклад, в шаржах.

У дизайні і декоративно-прикладному мистецтві трансформацію визначають як зміна, перетворення, переробку природних форм. Це один з прийомів візуальної організації образного вираження, абстрагування, при якому виявляються найбільш характерні риси предмета, а несуттєві деталі подумки відкидаються. При трансформуванні форми використовують гіперболізацію, збільшення або зменшення в розмірі окремих частин, елементів, витягування, округлення, підкреслення незграбності і т.д.

Специфіка жанру жодною мірою не служить його ізоляції від загальних процесів і сюжетно-тематичних переваг, властивих тій чи іншій епосі. Проте займалися тогочасні митці анімалістикою (у живописі і скульптурі), а пізніше

почали виконувати зображення в побутовому та батальному жанрах, намагаючись розповісти про свята, вдале полювання чи воєнну сутичку між двома племенами. Художники в свою чергу, показали свої взаємини по відношенню до тварин, природи і навколишнього середовища. Анімалістика і донині розвивається, з'являються нові «творці» цього жанру, анімалістику викладають у школах, прищеплюють дітям любов до природи і тварин. Ми в свою чергу захоплюємося видатними анімалістами, наслідуємо їм. Як би не змінювався жанр анімалістичного мистецтва в сучасному світі, ми все одно будемо любити ту анімалістику, що зародилася багато століть тому.

Сучасна художня критика вважає, що мета таких образів полягала в першу чергу, в поклонінні тваринам, тому що їх зображення не були показані на видному місці для глядача, а розташовані в найтемніших куточках печер або підземних галерей, навіть не доступних для археологів. Таке «обожнювання» тварин мало б сприяти захисту громади від голоду, холоду, хвороб, ворогів та інших напастей. Печерні малюнки первісних людей не завжди можна назвати примітивними. Досить часто природні контури стіни, на яких відтворювали зображення, вміло використовувались стародавніми художниками для створення тривимірного ефекту. Такими є поліхромні малюнки епохи верхнього палеоліту, виконані більш 10 000 років тому в іспанській печері Альтаміра. Значно пізніше (в епоху неоліту) з'являються схематичні зображення людини або істот, що синтезують ознаки людини і тварини. Митці Давнього Єгипту створювали зображення не тільки реальних тварин, а й специфічні зооморфні образи. Вважають, що їх виникненню сприяло поєднання тотемічних вірувань давніх єгиптян з релігійно-магічними, результатом яких стали химерні образи людей з головами тварин, а також інші антропоморфні та зооморфні образи.

Мистецтву античного періоду (Давня Греція, Давній Рим) притаманні зображення як реалістичних тварин (наприклад скульптура богині полювання Артеміді з оленем), так і фантастичних істот – циклопів, химер, дріад, сирен, гідр, сатирів, кентаврів. В епоху середньовіччя у європейському мистецтві були

більш поширені алегоричні, казкові образи птахів і тварин, ніж їх реалістичне відтворення. Так, у ці часи з'являються дивні створіння, які довільно трансформують частини людських тіл, тварин або поєднують їх у дивовижних комбінаціях (птахи з головами зайців, дракони з овечими головами, напівлюди-напівдракони, напівлюди-напівраковини, напіволени-напівриби).

Як самостійний жанр образотворчого мистецтва анімалістичні твори вперше з'явилися в Голландії в XVII столітті. Складається враження, що художники цього часу прагнули досягнути все різноманіття тваринного та рослинного світу. Франс Снейдерс, Ян Фейт, Паулюс Поттер у своїх творах прагнули до найточнішого відтворення характерних особливостей домашніх тварин та диких звірів.

У XIX-XX століттях у творах пластичних мистецтв можна спостерігати романтичне захоплення силою та спритністю звіра, його яскраву пластичну характеристику. Прикладом такого втілення образів тварин є творчість скульптора Петра Клодта, художників Василя Ватагіна, Євгена Чарушина. В ілюстраціях до казок, байок художники цього часу часто «олюднюють» тварин (Віктор Васнецов). В анімалістичному жанрі працювали також видатні українські митці Леонід Позен, Микола Самокиш, Валентин Литвиненко.

Анімалістичні образи впродовж століть використовуються в геральдиці, у тому числі й у сучасних гербах багатьох країн: лев (Бельгія, Естонія, Шотландія, Грузія), орел (Австрія, США, Польща, Росія), кінь (Венесуела, Туркменістан, Нігерія, Монголія), олень (Чилі, Північна Ірландія). Певні анімалістичні образи увійшли в суспільне сприймання як символи окремих видів людської діяльності (змія – фармація), національні символи (кенгуру – Австралія, орел – США, панда – Китай, ведмідь – Росія, слон – Індія) [13].

Рельєф виконували на опуклих поверхнях печер, скель, що нагадували обриси тварин. Об'ємні фігурки ліпили з глини, вирізали з кістки, висікали з каменю. Тварини з'являються також у багатьох давньоєгипетських малюнках і рельєфах – бики працюють у полі, коні беруть участь у війнах, на качок полюють, а гепарди мешкають у царському палаці як почесні улюбленці.

Картини тварин теж були популярні в давнину. Зазначимо, що одним з найвідоміших творів Ассирійського мистецтва є рельєфи, які розповідали про королівське полювання на левів. Леви зображенні яскравіше та чіткіше, ніж сам король.

В епоху Відродження за тваринами захоплено спостерігають найвідоміші майстри. Герої численних портретів того часу позують разом зі своїми улюбленими кудлатими песиками, митці зображують цих модних домашніх улюбленців не менш уважно й майстерно, ніж їхніх господарів.

У XVII ст. анімалістика виділилася в окремий жанр. В академічній ієрархії його місце було досить скромним, але популярність – величезною. Особливо захоплювалися анімалістикою в Нідерландах. Тут художників-анімалістів було так багато, що вони ретельно «поділили» свої обов'язки: одні митці зображували лише «пташині двори» з півнями, індіками та павичами, інші – корів на пасовиську, інші – комах. Анімалістам замовляли портрети мисливських соколів, породистих псів і коней, якими пишалися володарі. На межі XVIII-XIX ст. загальноєвропейської слави писав швейцарський художник Готфрид Мінд («котячий Рафаель») у чиїх роботах переважали коти [7].

Отже, саме первісне мистецтво зародило анімалістичний жанр образотворчого мистецтва, якій ми використовуємо у живописі, скульптурі та графіці. Анімалістика розкрила в собі найкращі якості в образотворчому мистецтві.

1.2. Аналіз образотворчих аналогів і джерел

Напрями, що панували в різні епохи в мистецтві надавали істотний вплив на характер викладання таких учбових дисциплін, як малюнок, живопис, композиція в художніх школах, і на малювання - в загальноосвітніх. Тому, перш ніж почати розмову про анімалістичну композицію як учбовий предмет в

системі художньої освіти, необхідно познайомитися з досягненнями попередніх поколінь в цій галузі.

Безумовно, ж першість належить скульптору П. К. Клодту, ім'я якого пов'язують з остаточним становленням анімалістичного жанру в скульптурі України та Росії. Він постав як автор всім відомих пам'яток Петербурга, в яких незмінно були присутні анімалістичні зображення, а численні його моделі були еталоном в зображенні коней. В його станкової пластики відображаються точні життєві спостереження, а також з'являється і емоційна виразність образів «Кобила з лошам», 1845-1855 р.р. Учень П. К. Клодта, відставний полковник Н. І. Ліберіх відкрив свій потенціал в анімалістиці. Він здебільшого відтворював персонажів мисливських сцен, створюючи не тільки композиції, але і «портрети» тварин.

Розвиток анімалістики в живописі пов'язаний в першу чергу з іменами Н. Е. Сверчкова («Вовки», 1885 р., «Хорт собака з лисицею», 1890 р.), який порушив у своїх творах зоологічну тему до рівня портрета і жанрової картини. П. П. Соколов у своєму полотні «Завірюха» (1886 р.) зображував мисливські сцени, де тварини завжди займають перше місце.

У картинах А.С. Степанова, анімаліста та пейзажиста, життя звірів, розкривається у природному для них середовищі проживання «Цькування вовка», «Напуск гончих», «Лосі в лісі». Підкреслимо, що П.П. Соколов і А.С. Степанов принесли своє бачення природи і мистецтво книжкової ілюстрації. У роботі П.П. Соколова «Генерал Топтигін» (1875) постаті звірів або птахів, пов'язані з родовою геральдиком зображеного, або зі специфікою професійних занять зображеної постаті. У ХІХ ст. час від часу прикрашалися індивідуальні рами до портретів (рама до «Портрета В.Р. Тарханова» В.О. Рєпіна).

«Звірячі образи» виникають і в медальєрному мистецтві, де тварини постають не тільки представниками конкретної породи, але і носіями характерів, а іноді і певних настроїв. Прикладом слугує Л.Х. Штеймана «Медаль товариства любителів породистих собак», 1888 р.

Новий етап в історії жанру анімалістики наступає на рубежі XIX і XX століть, коли зображення тварин, починає ґрунтуватися і на потреби митця співпереживати, показувати своє відношення до тварин. Тим часом одним із найкращих творів є А.Л. Обера «Білий ведмідь», 1898 р. У творчості, якого вперше з'являється інтерес до передачі індивідуальних особливостей тварин.

Переходом від академічно стрункої картини існування анімалістики XIX століття до строкатого полотна XX можна вважати творчість В.А. Серова, Л.В. Туржанського – в живописі та графіці. Не будучи анімалістами, вони проклали шлях до образно-психологічного та емоційно-ліричного трактування тварини. На зміну зовні достовірним, але відстороненим образам алегоричних композицій приходять наповнені життям звірі і птахи з вираженими особливостями характерів. Так, В.А. Серов в своїх ілюстраціях до байок І.А. Крилова (1911) висловив цілісність поведінкових рис звіра і людини. Містичні, знакові фігури отримали реальну «плоть і кров» в живописі Н. Реріха «Зловісні», 1901 р.

У 1900-1910-ті роки домашні тварини стають повноправними учасниками міських сцен. Образи домашніх тварин висуваються живописцями на перший план, не залежно від приналежності митця до того чи іншого художнього жанру, чи то розповідь про побутові колізії (В.Л. Горохів «Жанрова сцена з курми і сумували дитиною», 1900 р.), філософські роздуми (П.Н. Філонов «Коровниця») або концептуальні побудови. Дикі звірі і птахи поступово перестають бути героями драматичних картин полювання і все частіше позиціонуються як об'єкти турботи людини, що живуть на волі або живуть у зоопарку. Знайомство з європейськими зоопарками та, зокрема, паризьким, призвело до появи великої кількості «звіриних портретів», виконаних з натури.

Другий неперевершений майстер-анімаліст, приніс великий внесок у розвиток жанру впродовж майже всього XX століття – В.С. Єфімов. Його, ученика А. Серова, називали «королем тварин». У 1930-ті роки Єфімов знайшов новий для себе матеріал для малювання – м'який літографський та італійський олівець. А його ставлення до скульптурних матеріалів, сприяло зближенню

образотворчого та декоративно-прикладного мистецтв, що проявилось пізніше в анімалістичному жанрі (Е.І. Чарушін, чорнильний прилад «Ведмежата», 1951р., А.В. Щекатихина-Потоцька, попільничка «Голуб», 1947 р.).

Прекрасним прикладом образотворчих анімалістичних аналогів у став В. Ватагін, художник оригінального обдарування, який успішно працював і в графіці, так і живописі та скульптурі. Митець вважав, що необхідно розвивати інтерес до тварини і до співчуття до неї. А в ілюстраціях до книжки Р. Кіплінга «Мауглі» автор створив дійсні «психологічні портрети» звірів, зобразив їх істотами, наділеними розумом і почуттями.

Слід згадати й такого митця як Делакруа. При роботі над історичним сюжетом він рекомендував не завжди слідувати фактичному розташуванню фігур: деяка перестановка їх може посилити виразність і підкреслити ідейне значення композиції.

Сучасний анімалістичний жанр охоплює найрізноманітніші твори: від гіперреалістичних до фантазійних і навіть абстрактних. Серед найвідоміших сучасних художників-анімалістів слід визначити Вадима Горбатова, Деббі Кук, Бральдта Бральдса, Мерилін Робертсон, Марину Єфремову. До касти художників-анімалістів потрапив також і сучасний епатажний митець Демієн Херст зі своїми законсервованими у формаліні коровою, акулою та іншими тваринами.

Отже, аналізуючи тему анімалістичного жанру ми виділяємо для себе головні ознаки та правила його зображення, а саме: любов та обізнаність світу тварин. Без цих почуттів буде важко передавати чітко образи тварин та середовища їхнього мешкання. Ми повинні пам'ятати, що для створення якісної роботи з участю тварин, в даному випадку яка є не легким об'єктом, потрібні з великі уміння і розвиток різноманітних навичок. Зображення живої натури, її стилізація та трансформація це відповідальним процес роботи художника-анімаліста. Саме від настрою на роботу, зосередженість та бажання найкнайкраще дізнатися усі процеси роботи та довготривалий аналіз джерел залежить успіх та рівень майстерності майбутньої роботи.

1.3.Творча робота над художнім образом, композиційним і колористичним вирішенням твору

Перед тим як почату творчу роботу були проаналізовані та дослідженні Інтернет ресурси та творчий шлях і роботи вище згаданих художників-анімалістів. На думку художників-анімалістів, ссавці виражені доцільною структурою, пластикою, вільними рухами, уособлюють вищу силу та порядок. Тематика «Дикі тварини» для художників-анімалістів цікава тим, що вони зберігають свій біологічний ранг. Ряд особин, зокрема, деякі хижі за своєю природою не підпорядковані іншим істотам і мають мало виражену схильність одомашнюватися, а в людина постає перед ними як суперник, здатний залишити їх статусу в стаді. Незалежність диких звірів, їхня мала сприйнятливість до інших видів і людини, вбачається у кожному повороті, русі. Самі ж пози, жести і моторна енергія чітко виражені. Навіть анімалістична поза в спокійному стані стійко виражена, поряд із зовнішньою динамікою укладає в собі компонент внутрішньої, прихованої напруги. Крім того, дикі звірі зберігають свій «видовий церемоніал», на відміну від домашніх, які втратили фізіологічні, психологічні якості і ввібрали пізніше навіть гротескні ознаки. Як бачимо,дикий світ є незалежним від людини світом, художники-анімалісти роблять висновок про його значущість і необхідність всебічних знань про цей світ, для ведіння притаманного і необхідного місця тваринам у спільному існуванні з людьми. Більше того, природний світ не менш цінний для мистецтва, ніж людський світ.

Мене завжди надихала природа, тваринні орнаменти та анімалістичний жанр неймовірна краса, надзвичайна гама кольорів. Стільки варіантів зображення тварин та їхня стилізація зачаровує. Створити щось неповторне з сенсом, зберігаючи пропорції та впізнаваність тварини у виконанні майстрів декоративного мистецтва в різних техніках і матеріалах це велика майстерність, яка завжди мене надихала.

У ході дослідження зібраний підготовчий матеріал. Він містить і замальовки, і начерки олівцем, і мальовничі короточасні й тривалі етюди, виконані з натури. Після презентованих декількох варіантів ескізів, які будуть представлені в додатках, дійшли до іншого вирішення композиції під назвою «Єднання» – це стилізована живописна робота в анімалістичному жанрі, яка передає єднання, любов, повагу між людьми та світом тварин. Підкреслимо, щоб зрозуміти принцип роботи було переглянуто багато теоретичної інформації за допомогою Інтернет джерел та проаналізовано покровителів та богів в різних країнах у різні часи.

Фауна – богиня лісів та полів, покровителька диких тварин. історично сформована сукупність тварин, обумовлена спільністю їх географічного поширення в певних частинах земної кулі. У поняття фауни вкладається як систематичний (фауна птахів – орнітофауна, фауна комах – ентомофауна, фауна риб – іхтіофауна, теріофауна – частина фауни представлена ссавцями тощо), так і географічний (фауна України, фауна острова Куба, фауна Зімбабве, фауна Євразії тощо) зміст. Розрізняють також субфауни (фауна міст, агроценозів, лісу, луків). Одним з основних показників фауни є частка ендеміків. Він показує ступінь ізольованості й вік фауни. Важливим напрямком фауністичних досліджень є з'ясування шляхів потрапляння видів до складу фауни. За цією ознакою види діляться на автохтонні (елементи фауни, що виникли в межах досліджуваної території) та алохтонні (види, що потрапили на дану територію в результаті розселення з інших центрів) (Рис. А. 1.1.).

Афіна або Атена – давньогрецька богиня, одна з верховних олімпійських божеств. Вшановувалась як покровителька військового мистецтва, мудрості, ремесел та сільського господарства (Рис. А. 1.2.).

Артеміда – давньогрецька богиня, первісно шанована як покровителька тваринного й рослинного світу. За пізнішими віруваннями, богиня мисливства, лісів і гір; її шанували також як богиню Місяця (ототожнюючи з Гекатою), вагітних, породіль і жіночої незайманості. Одна з найпопулярніших героїнь давньогрецького епосу (Рис. А. 1.3.).

Діана – у римській міфології вічноцнотлива богиня полювання і дикої природи, жіночності, уособлення Місяця; відповідає грецьким Артеміді і Селені (Рис. А. 1.4.).

В африканська міфологія Аджа, йоруба Оріша – покровитель лісу, тварини в ньому і цілителя трав (Рис. Б. 1.1.).

Міфологія майя – Юм Каакс, бог сільського господарства, диких рослин і тварин (Рис. Б. 1.2.).

Індіанська міфологія – Асінтмах, атабаська богиня землі і природи і перша жінка, що ходила по землі (Рис. Б. 1.3.).

В міфології індуїзму це богиня Араньяні, покровителька лісів і тварин, що мешкають в ній (Рис. Б. 1.4.).

В японській міфології є Коноханасакуя-хіме – це богиня природи та тварин, квіткава принцеса і символ ніжної земного життя (Рис. В. 1.1.).

Балтійська міфологія представлена литовською богинею Медіною, покровителькою лісів, дерев і тварин (Рис. В. 1.2.).

За допомогою цих аналогів з міфології різних країн, було обрано територію теплих країв та екзотичних тварин.

Звернемо увагу на те, що перший етап роботи полягав у визначенні композиції малюнка, пошуках найкращого композиційного рішення. Попередній аналіз дає можливість відразу, в першому побіжному начерку, правильно вирішити композицію. Тут осмислювався первісний формат на аркуші паперу. Далі велося уточнення композиції шляхом визначення кількості місця від крайніх верхніх, нижніх і бічних точок до країв аркуша паперу. Композиційним вирішенням було обрано бажання зобразити жінку, як богиню, покровительку. Її образ є центром усієї композиції. Образ жінки виконаний у вигляді портрета. Портрет теж стилізований, тому що поєднав у собі дві сторони (наполовину тварини, а саме леопарда, що уособлює силу, міць, царя в світі тварин та жінки, представника від світу богів та людей). Богиня, яка збирає навколо себе своїх підданих тварин, а саме (птахів, тварин, плазунів) показує ідею композиції «Єднання».

Колористичне вирішення твору. Проаналізувавши композиційне розташування і можливі варіанти компоновання малюнка, виконувався начерк, проводилось уточнення формату, розмірів на аркуші формату, розміщення, враховуючи при цьому тональні відносини з фонами, з власними і падаючими тінями. Обираючи територію тропіків, теплих країв була обрана тепла гама кольорів. Перевага таких кольорів як: червоний, помаранчевий, зелений, жовтий і т.д.

Наступним кроком було обирання героїв (персонажів) нашого художнього твору. Серед них леопард, птах та тропічна змія.

Символіка персонажів:

1. Леопард. Поєднання обличчя богині з леопардом не є випадковим, адже міфологічний образ леопарда з'являється вже в неолітичних культурах Малої Азії, де леопард виступає як знак жіночого божества родючості. Також леопарди є найдавнішим символом відродження природи.

2. Птах – це уособлення польоту душі, любові, щастя, а також птахи надихають на розвиток, процвітання і піднесення над невдачами.

3. Змія. Є символом мудрості, краси і поновлення (завдяки своїй природній властивості скидати шкіру). Змії уособлюють так само різних духів.. Змія є також хранителькою мудрості. Африканці вірять, що змія здатна зцілювати душевні і фізичні хвороби, тому серед деяких народів басейну річки Конго існує повір'я, що змія здатна перемогти чаклунство і знахарство, а також вона може допомогти впоратися з будь-якою змовою, спрямованою проти людини. Саме тому можемо порівняти образ зображеної жінки у композиції із жінкою-цілителькою. Додамо, що змія в африканському мистецтві, релігії та міфології є так само символом влади. Характеризуємо наш створений образ сильної жінки, що додає композиції глибокого змісту.

Етапи виконання художнього твору:

Етап 1.

Коли виникла ідея композиції за допомогою простого олівця і на невеликому аркуші паперу було намальовано загальом те, що склалося у нашій

уяві. Уявлювана картина не вийшла, більш того, зміст її в цьому олівцевому начерку набув зовсім іншого звучання, ніж це передбачалося задумом, а отже ми переходимо до наступного етапу.

Етап 2.

Для більшого усвідомлення і заглиблення в тему композиції і подальшого виконання якісного ескізу було проаналізовано символіку тваринних мотивів, міфологічне значення тварин, поєднання тваринних мотивів та людини у релігії та світі. У мистецтві ці символічні варіації переробляються і виражаються в системі антропоморфних, біоморфних, предметних і природних візуальних кодах. Тільки після аналізу вище перерахованого було створено декілька ескізів перед майбутньою композицією. При зображенні загальної схеми композиції намічалась лінія горизонту, продовжуючи промальовування, будувалась і уточнювалась перспектива і пропорції (Рис. Г. 1.1.).

Також була виконана робота над пошуковими ескізами, вирішення композивання правильної композиції, кольорного вирішення у графічних редакторах таких як: Adobe Illustrator, CorelDRAW, Photoshop (Рис. Г. 1. 2.).

Завдяки цим редакторам, можна швидко підібрати гамму кольорів, яка необхідна і також швидко зробити усі необхідні правки, щоб впевнено перенести готову ідею, задум майбутньої творчої роботи на папір і виконати наступний ескіз усіма необхідними матеріалами. Такий метод значно зекономив час аналізу та пошуку художнього вирішення майбутньої роботи, коли ще попереду подальша масштабна творча робота. Після вище зазначеного, реалізуємо наступний етап.

Етап 3.

Після затвердження головного ескізу було вирішено виконувати роботу акриловими фарбами на форматі полотна розмірами 60x80 (Рис. Г. 1. 3).

Етап 4.

Практичне виконання роботи:

- виконала зменшену копію своєї майбутньої композиції у матеріалі, щоб отримати практичний досвід;

- щоб відчути усю специфіку роботи з акриловими фарбами, відпрацьовувала їх властивості - густоту та зміну кольору при висиханні;
- відпрацьовувала плавні переходи кольорів, та різні цікаві ефекти, уникаючи небажаних плям і підтьоків.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УМІНЬ ТРАНСФОРМАЦІЇ АНІМАЛІСТИЧНИХ МОТИВІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

2.1. Мета і зміст навчання трансформації анімалістичних мотивів у зкладах загальної середньої освіти

Мистецтво наділене унікальними можливостями впливати на особистість, тому художньо-естетичне виховання розглядаємо не тільки як процес, що полягає в набутті художніх знань і вмінь, а , безпосередньо, як універсальний спосіб в основі якого є особистісний розвиток учнів, який покликаний виявити індивідуальні здібності, різнобічні естетичні потреби та інтереси.

Ознайомлюючи учнів з базовими знаннями з наочної грамотності, шляхі найефективнішої організації навчального процесу, використовуючи найбільш підходящі методи та навички для навчання молодших школярів на цьому етапі, базового шкільного розвитку професійної та педагогічної обізнаності вчителів та школи формується дитяче мистецтво та наука.

Загальна мета образотворчого мистецтва конкретизується в основних завданнях, що інтегрують навчальні, виховні й розвиваючі аспекти(з акцентуванням на трансформації образів):

- збагачувати емоційний та естетичний досвід, формувати емоційну культуру, розвивати загальні та художні здібності, розвивати художньо-образне мислення та володіти універсальними якостями творчої особистості;
- виховання естетичних поглядів на життя та мистецтва, загальних уявлень та важливих художніх орієнтацій, вміння учнями знаходити та бачити зв'язок мистецтва з природою та навколишнім середовищем, діяльністю людини в житті, а також новітньою технікою та засобами масової інформації;

- виховання уміння сприймати та переробляти художні твори, вміти формулювати власне ставлення до них, аналізуючи та пояснюючи свою думку та критерії оцінки;
- розширювати та збагачувати власний художньо-естетичний досвід, закріплювати творчі вміння та навички в практичній діяльності, формування таких компетентностей як: - вміння використовувати набуті художні знання та вміння, використовувати набутий досвід у власній, самостійній діяльності дотримуючись універсальних загальноприйнятих, людських естетичних цінностей та своїми духовно-світоглядними позиціями в житті;
- формування опанованих знань та уявлень про значення, види та жанри мистецтва, критерії та особливості художньо-образної мови у мистецтві (музичне мистецтво, візуальне мистецтво, хореографічне мистецтво, театральне мистецтво, екранне мистецтво);
- виховання художньо-естетичних понять, інтересів, смаків, морально-естетичних норм, потребу у власній творчій самореалізації та духовно-естетичному самовдосконаленні опираючись на індивідуальні знання та вміння на різних вікових стадіях розвитку, формування навичок самостійної освіти при художній роботі, самовиховання.

Особистісно-діяльнісний, ціннісний підхід у технології образотворчої діяльності ґрунтується на таких провідних положеннях:

- художня діяльність організовується за допомогою самовираження на основі взаємодії та аналізу мистецтва для засвоєння цілісного сприйняття світу ;
- діяльність являється засобом вдосконалення увсіх сфер особистості учня;
- діяльність демонструється в об'єднанні усіх структурних компонентів: мотиваційних, операційних, творчих і контрольних-оцінювальних;

- засвоєння образотворчої діяльності формується завдяки тому, що діти ознайомлюються із найкращими прикладами творчістю митців національного й світового образотворчого мистецтва;

- дитина є суб'єктом навчальної діяльності;

- педагог це організатор, який супроводжує дитини в її творчій діяльності, приймає участь разом з дитиною у її творчому процесі, мотивує та виступає як генератор натхнення для дітей, організовує проблемно-пошукові справи на вибір, навчає дітей приймати свій вибір та нести відповідати за його результати та наслідки;

- індивідуальний підхід в образотворчому мистецтві полягає у повазі та розумінні, що за дитиною завжди є право на вибір власного способу пізнання навколишнього світу (логічно-мисленнєвий, художньо-естетичний), зображаючи його таким, яким вона його досліджує, відчуває та сприймає, враховуючи індивідуальних особливості свого характеру, типу темпераменту, психічних процесів, умінь та здібностей.

При вивченні основ створення анімалістичної композиції у змісті освіти та при практичному виконанні учнями художньо творчих рішень передбачається реалізація таких завдань:

- у пізнавальному ключі – ознайомлення зі світом тварин та мистецтвом їх зображення у різних видах візуальних мистецтв, усвідомлення їх ролі у житті та творчості людини, засвоєння знань з композиційної діяльності на основі тваринних мотивів, формування інтересу до народних традицій різних країн, пов'язаних з тваринами;

- у практичному ключі – формування вмінь і навичок роботи з різноманітними художніми матеріалами та інструментами, з основ різних технік і технологій створення зображень тварин на площині і в об'ємі, формування умінь самостійного створення композицій з тварин, людей як реалістичних так і декоративних або їх дизайну, з стилізації тваринних мотивів для певної художньої техніки та вміння застосовувати знання з композиції та колористики при виконанні завдань на практиці;

- у творчому ключі – забезпечення розвитку здібностей до продуктивної художньої творчості, художнього смаку, творчого мислення, умінь створювати виразний художній образ засобами того чи іншого виду візуального мистецтва;
- у соціальному ключі – розвиток позитивних якостей особистості: працелюбність, ретельність, охайність, наполегливість; сприяння вихованню поваги до праці людей.
- у виховному ключі – дбайливе ставлення до навколишнього середовища, до світу тварин і до всього живого на Землі

Багато нового й цікавого можна пізнати, вивчаючи тваринний світ. Спостереження за життям та звичками тварин, милування виразністю й пластикою їхніх форм сприяє бережливому ставленню школярів до навколишнього середовища, пробуджують піднесенечуття, прищеплюють любов і співчуття до всього живого, вчать відчувати красу в житті й у мистецтві, викликають естетичні переживання й бажання передати своє власне ставлення до тварин у художніх образах. Усе це духовно збагачує, ушляхетнює підлітка, розширює кордони його світовідчуття, формує уявлення про добро і зло, про потворне й прекрасне в житті та мистецтві. Адже, уроки образотворчого мистецтва при свячені вивченню анімалістичного жанру, мають величезний пізнавальний потенціал, виховний вплив на свідомість учнів, на формування моральних ідеалів, поглядів, ціннісних орієнтацій, поведінку, ставлення до світу, до себе, до інших людей.

2.2. Методи навчання трансформації анімалістичних мотивів на уроках образотворчого мистецтва

Для дітей же художнє відтворення об'єктів навколишнього є засобом образного пізнання оточення, тваринний і рослинний світ посідає і цьому процесі одне з провідних місць. Тваринні мотиви, реальні, чи створені художниками, оточують дитину скрізь – вдома, на вулиці і за містом, в

ілюстраціях книжок і в оздобленні одягу, текстилю, шпалер та меблів. Вони присутні в житті, як домашні улюбленці та і в улюблених анімаційних й художніх фільмів, як персонажі.

Так, в роботі з образотворчого мистецтва, в процесі почуттєвого та свідомого сприймання природних форм, милування ними, порівняння між собою розвивається спостережливість, формується естетичний та емоційний досвід, прагнення берегти, допомагати та створювати щось красиве за допомогою мистецтва.

У процесі вивчення анімалістичного жанру й навчанні малювати представників тваринного світу перед школярами висувуються нові завдання: вони повинні не тільки навчитися зображати складну форму тварини, передавати в рисунку її пропорції, рух, фактурухутра, а й розуміти, чим обумовлена зовнішня форма тіла. Головне - знайти у тварині найбільш характерне, привабливе і саме ці якості відобразити в малюнку, тобто створити виразний художній образ, оригінальну анімалістичну композицію мовою того чи іншого виду образотворчого мистецтва.

Дуже важливо заздалегідь вивчити анатомію, пропорції тварини. Характерна будова тіла і зовнішній вигляд багато в чому залежать від довкілля. Однак треба прагнути вірно передати в малюнку не тільки анатомічну будову представників тваринного світу, а й характер, образ. Анімалістичні малюнки відомих майстрів образотворчого мистецтва корисно використовуються при малюванні з натури для того, щоб розглянути деякі анатомічні та конструктивні особливості, проаналізувати засоби художньої виразності. В процесі роботи над зображенням звірів і птахів вирішуються певні навчальні завдання: освоєння конструктивно-анатомічних особливостей, точна передача пропорцій, фактури вовни та ін.

Основною метою художньо-естетичного виховання у закладах загальної середньої освіти є забезпечення особистісного розвитку учнів та збагачення їх емоційно-естетичного досвіду під час сприймання навколишнього світу і художньо-практичної діяльності, інтерпретації творів

образотворчого мистецтва, а також у формуванні ціннісних орієнтацій, потреби в творчій самореалізації та духовно-естетичному самовдосконаленні [9].

Ключовим прийомом, що входить в метод емоційного стимулювання навчання вважається прийом створення на уроці ситуацій цікавості. Його метою є ввести в навчальний процес цікаві приклади, досліди, парадоксальні факти. Методами формування інтересів до навчання характеризуються цікавими аналогіями. Наприклад, розглядаючи крило літака можна провести аналогію з формою крил птаха чи бабки. Емоційні переживання може викликати прийом подиву. Виклик глибоких емоційних переживань в учнів зумовлений незвичайністю наведеного факту, парадоксальністю досвіду, що демонструвався на уроці, грандіозністю цифр.

Іншим провідним прийомом стимулювання є зіставлення наукових і життєвих тлумачень окремих анімалістичних мотивів. На заняттях образотворчого мистецтва, у створенні емоційних ситуацій чільна роль належить художності, яскравості, емоційності педагогічної мови. Саме це й відрізняє методи організації від методів стимулювання пізнавальної діяльності.

Для правильної передачі в картині звіра чи птаха, потрібно знати його анатомічну, конструктивну будову, пропорції, особливості поведінки тощо. Часто тварини чи птахи зображуються художниками у профіль без перспективних скорочень, в найбільш інформаційному ракурсі, що сприяє розумінні будови, пропорцій окремих частин, показує поступовий перехід від голови до шиї, від шиї до тулуба, хвоста. Педагог повинен звертати увагу дітей на натуралістичні особливості природнього світу. Штрихи, мазки необхідно ставити так, щоб не порушити загальної форми і окремих частин. Надалі, ускладнюючи завдання, модель птаха повертають в три чверті. Перспективні зміни зображуваної фігури спостерігаємо безпосередньо на натурі. При її вивченні необхідно звертати увагу на передню частину голови, шиї, тулуба птаха, його бічні сторони, враховувати перспективні скорочення.

Вміле поєднання конструктивної побудови і тональної проробки, тушування або штрихування нададуть зображуваному предметові реальних характерних рис. Будова тварин є набагато складніша за будову птахів. Тому, для точнішої передачі їх образів, форми, спочатку необхідно дізнатися про їх конструкцію, анатомію, пропорції, а потім розпочинати процес малювання. Спершу звертається увага на голову, шию, тулуб і кінцівки: різниця в будові різних тварин, вивчення рухів, інших особливостей (вид, манера поведінки, звички тощо).

Після теоретичної підготовки розпочинається практична робота. Виконуючи малюнок в перспективі приділяється особлива увага пропорціям. Це висота тварини, товщина її тулуба, співвідношення окремих частин тіла та ін. А також потрібно визначити вісь симетрії, яка проходить через груди, шию, голову. Підкреслимо, що звертається увага на анатомічну будову голови, тулуба і кінцівок, їх величину, об'єм і поєднання між собою. Перевіряючи малюнок, підкреслюється риса, яка характерна для певних видів тварин, і в цілому аналізується будова охопленням загального погляду. Наприкінці роботи за допомогою штрихування надають цілісності зображуваній натурі, підпорядковують другорядні частини головним.

У пошуках кращого варіанта композиції, можна запропонувати виконати наступні вправи, які допоможуть засвоєнню різних видів трансформації тваринних мотивів:

Вправа 1.

Виконати замальовки тваринних форм плямою, залишивши невеликі просвіти між елементами форми.

Вправа 2.

За зарисовками тваринної форми лінією і плямою і в знайдений графічній техніці виконати ескіз декоративної композиції, зберігаючи силуети форми, пластику, ритмічний лад.

Вправа 3.

За зарисовками тваринних форм лініями однакової і різної товщини виконати ескіз стилізованої композиції .

Вправа 4.

Виконати замальовку тваринних форм, розібравши її структурний і орнаментальний лад, розкрити і цікаво творчо замалювати, розібравши всі ритми всередині кожного елемента цієї структури. Виконати ескізи стилізованої композиції.

Вправа 5.

Виконати замальовки птаха, його крила, побачити структурний шар, орнаментальне заповнення форми крила. Виконати ескізи орнаментально-декоративної композиції.

Зображення тваринних мотивів займає місце у програмі будь-якого курсу, який зв'язує освітню діяльність учнів з формою творіння. Незалежно від того, чи це коло декоративного мистецтва, кераміки, промислового дизайну або художньої вишивки, живопису, ювелірних виробів, або інших, у змісті їхньої програми завжди є зображення тваринних мотивів.

Художньо-творча діяльність по зображенню рослин проводиться у трьох аспектах: реалістичне малювання, декоративне, стилізоване чи трансформоване під певну техніку або матеріал. Методи роботи: з натури, по пам'яті, за уявою і за уявленням [10].

Аналізуючи твори мистецтва із зображенням тварин, вивчаючи види і жанри образотворчого мистецтва, творчість художників, учні вчать художньому пізнанню світу та його образній оцінці, емоційно відгукуватись на прояви краси і гармонії, набувають уміння розуміти мову різних видів образотворчого мистецтва, усвідомлювати роль виражальних засобів, сприймати, аналізувати та оцінювати художній образ, створений митцем.

Перші вправи по навчанню малювання тваринних мотивів мають бути націлені на усвідомлене сприймання вихованцями форми мотиву, її образних характеристик. Діти мають навчитися бачити розмаїття форм тваринного світу, аналізувати та відтворювати їх основні параметри. Це відбувається в

процесі порівняння різних характерних форм між собою, вивчення таких понять як: симетрія (дзеркальна, центральна, гвинтова), силует, пропорції, об'єм, простір та ін. [19]. Так, наприклад, при малюванні собаки чи котика, спочатку дітям пропонується в характерних плямах-силуетах впізнати і назвати різницю між цими двома тваринами, проаналізувати форму тіла, мордочки, хвоста, підібрати до кожного з них образну характеристику, а потім відтворити в роботі. Таким чином, вихованці навчаються аналізу і синтезу, узагальненню до плями, підмічають і запам'ятовують характерні особливості форм, їх деталі та конструктивні особливості.

Викладачу необхідно допомогти учням підібрати слова для художнього опису кожної тваринки, знайти уривки з літературних творів, що мають опоетизовані яскраві порівняння, цікаві загадки, відеоролики. Так, птах – той, що в небі, вільний, тендітний, має дзьоб та пір'я; леопард, лев – швидкий, хижак, асоціюється з силою; змія – пластична, хижа, швидко рухається, але без ніг, асоціюється з небезпекою. Саме емоції, та асоціативні образи, що виникають при спогляданні форми тої чи іншої тварини допоможуть учням відчутти його «характер», і не просто правильно відтворити форму, а створити справжній художній образ, усвідомлено використовуючи засоби художньої виразності – штрих, мазок, лінію, тон, колір, плями, фактуру.

Старшим вихованцям пропонується освоїти реалістичне малювання тваринного світу, де необхідно звертати увагу пластику, текстуру шерсті тої чи іншої тварини що зображення потрібно передати правильно пропорційно у правильному ракурсному повороті. Це можна робити як графічними матеріалами з передачею світлотіньових співвідношень, так і при засвоєнні прийомів живопису.

Для втілення певної ідеї та створення бажаного сюжету, учням необхідно навчитися передавати рух, модифікувати форму тварини, наприклад, під дією вітру, або дощу, ритмічну динаміку при русі на землі, у повітрі чи під водою.

Трансформація, окрім того, необхідна для виконання зображення у певній техніці: аплікацією, вишивкою, різьбленням, ліпленням, мозаїкою, валянням з вовни, розписом та ін. Вихованці мають зрозуміти, що кожен вид декоративного мистецтва має свої особливі засоби художньої виразності, які треба використовувати при створенні стилізованих образів.

При трансформації тварин учень має врахувати, що персонажі з світу природи мають бути пізнавані. Тому робота буде відбуватися в такій послідовності:

- Збір матеріалу, необхідного для створення анімалістичної композиції (фотографії, приклади відео з середовища тварини);
- Вивчення форми об'єктів, які буде втілено в декоративній композиції (будова тіла, його положення, відтворення текстури покриву тіла тварини тощо);
- Виконання декількох варіантів стилізації елементів з акцентуванням або на спрощенні мотиву до його геометризації, або трансформації з підсиленням пластичних якостей мотиву, вибору цікавого декору;
- Виконання ескізу декоративної композиції та збільшення його до натуральних розмірів твору;
- Виконання декоративного малюнка фарбами та декорування його контуром, штрихами, крапками чи візерунком.

Обравши вид трансформації вихованці приступають до створення декоративної композиції. Під час її складання треба звернути увагу на підпорядкованість декоративних елементів. В декоративній композиції головні елементи виділяють розміром, кольором і центральним розміщенням. Другорядні елементи, які доповнюють і відтіняють їх роль та значення, повинні пластично з'єднуватись з ними в цілий організм [17]. Роль другорядних елементів можуть відігравати травинки, невеличкі групи дрібних квітів і ягід, які допомагають пов'язати між собою основні елементи

композиції, заповнити порожні місця формату. Приклад даного уроку можна переглянути у додатках (Рис. Д. 1.1.).

Трансформація тваринних мотивів – ще один аспект художньо-творчої діяльності дітей. Декоративна діяльність надзвичайно важлива складова художньої освіти, що знайомить вихованців з виражальними засобами різних видів мистецтв, розкриває світ прекрасного при знайомстві з художньою спадщиною національного народного мистецтва та традиційних мистецтв народів світу, розвиває спостережливість, творчу уяву і фантазію, образне мислення, збагачує власний художній досвід переробки реальних тваринних форм у декоративні [10].

Таким чином, під час дослідження був розроблений методичний комплекс занять для додаткової освіти при виконанні анімалістичної композиції у пейзажі. Знайомство з мистецтвом зображення тварин як варіантом художнього пізнання природи і висловлення свого особистого ставлення до нього за допомогою натурального зображення різних тварин в пейзажі. Художнє становлення здійснюється в процесі спостереження і особистісного художньої творчості і практичної діяльності. Систематизується знання про анімалістичний жанр, що вчить дітей визначати загальний колорит пейзажу і приводити роботу до колірної єдності, розвиває уважність, посидючість і спостережливість. Поступово освоюючи особливості художніх матеріалів і технік, на практиці вивчаючи різноманітні художні прийоми і засоби втілення образу, вихованці долучаються до різноманіття тваринного світу та до світового художнього досвіду. В них розвиватиметься художньо-творча уява, оригінальне творче мислення, спостережливість, естетичний смак, сформуються уміння та навички художньо-творчої інтерпретації анімалістичних мотивів в залежності від ідеї та художніх матеріалів, обраних для втілення задуму, інтересів та потреб в художній творчості.

ВИСНОВКИ

Повністю реалізована мета та завдання дипломної роботи та вирішенні всі поставлені завдання, а саме:

Конкретизовано історико-технологічні особливості основи створення анімалістичної композиції. Художник прагнув поєднати зображення реальних тварин, за якими уважно спостерігав у зоопарку, із сюжетами байок, герої яких діють не завжди «по-тваринному».

Здійснено аналіз образотворчих аналогів і прототипів авторської композиції, що дозволив сформувавши стиль, героїв, композицію, колористику творчого завдання на основі дослідженої інформації про художників-анімалістів, міфології та філософію покровителів тваринного світу. Символізм і традиції вплинули на популярність тих чи інших образів тварин. З'ясовано, що до найпопулярніших фігурок тварин, які користуються незмінним попитом у споживачів і відтворюються дизайнерами всіх виробників, належать різної форми риби, кіт, дельфін, кінь, равлик, слон, бик і птахи – насамперед пінгвін, павич, півень і сова.

Описано процес творчої роботи над художнім образом, композиційним і колористичним вирішенням твору. Простежено динаміку процесу творчого пошуку над художнім образом авторської композиції, що полягало в сформульованні ідеї, дослідженні Інтернет ресурсів, навчальної та художньої літератури за темою бакалаврської роботи.

Виокремлення цілізмістової складової навчання основам композиції за допомогою анімалістичного жанру образотворчого мистецтва учнів позашкільних навчальних закладів полягає у визначення завдань навчання основам створення анімалістичної композиції учнів шкільного віку від початкової до старшої школи; у процесі навчання основам створення анімалістичної композиції мають бути сформовані знання та уміння формувати емоційно-смісловий задум композиції, який повинен

здійснюватися в художньо-образному ключі з акцентуванням уваги на чуттєво-естетичному світові людини та тварини.

Розроблено ефективні методи навчання основам композиції на заняттях з образотворчого мистецтва в позашкільних навчальних закладах, а саме методичні: отримання знання про композицію, стилізацію в образотворчому мистецтві, жанри в образотворчому мистецтві, анімалістичний стиль; опанувати знаннями про різні форми, засоби, прийоми зображення тварин в образотворчому мистецтві, практичні: оволодіння прийомами техніки акрил, правильною стилізацією прототипів, компоновання композиції, колірне вирішення роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабенко А. В., Хоружая Н. В. Основы композиции в изобразительном искусстве : учебно-методическое пособие. Томск : Томский государственный университет, 2011. 116 с.
2. Булгакова Т. М. Історико-педагогічні основи художньо-естетичного виховання особистості. Молодий вчений. 2016. № 2 (29). С. 261–264.
3. Ватагин В. А. Изображение животного. Записки анималиста. Москва : Сварог и К, 1999. 168 с.
4. Вовк М. В., Гнатюк М. В. Скульптор Кригор Крук: нарис життя і творчості : монографія. Івано-Франківськ : ПНУ ім. В. Стефаника, 2011. 92 с.
5. Гнатюк М. В. Образотворче і декоративно-прикладне мистецтво (основи образотворчої грамоти) : навч.-метод. посіб. Ч. 1. Івано-Франківськ : ЯРИНА, 2016. 196 с.
6. Гнатюк М. В. Особливості розвитку образотворчого мистецтва і методики навчання в Україні. Вісник Прикарпатського університету : Педагогіка. Вип. XII. Івано-Франківськ : Плай, 2006. С. 63-72.
7. Давайло А.А. Сприймання та розуміння видів і жанрів образотворчого мистецтва учнями 1-4 класів. Наукові записки. Випуск 32. Частина II. Педагогічні науки. Кіровоград: КДПУ ім. В.Винниченка, 2001. С.40-43.
8. Дворак І.О. Педагогічні умови сприймання різних видів і жанрів образотворчого мистецтва. Гуманізація навчально-виховного процесу: Наук.-метод. зб. Вип. XV. Слов'янськ: ІЗМН-СДПІ, 2002. С.246-249.
9. Каленюк О. М., Основи декоративно розпису : методичні рекомендації до курсу. Луцьк : Вид-во Поліграфічний центр «Друк Формат», 2017. 22 с.
10. Кибрик Е. А. До питання про композицію збірник про композицію. Академія мистецтв, 1959. 284 с.
11. Котляр В.П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: Навчальний посібник. К.: Кондор, 2006. 200 с.

12. Любарська. Л.М., Протопопова. О. М., Резенченко М.І. Образотворче мистецтво 5– 7 класи. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2001. 160 с.
13. Малицька О. В. Образотворче мистецтво з методикою навчання навч. мет. посіб. Для студ. вищ. пед. навч. закладів напрямів підготовки 6.010102 Початкова освіта. Бердянськ. 2016. 346 с.
14. Масол Л.М. Теоретико-методологічні засади загальної мистецької освіти та поліхудожнього виховання (культурно-антропологічний підхід). Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2009. Вип. 30. С. 180-188.
15. Масол Л. М. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання: метод. посіб. Харків: «Друкарня Мадрид», 2015. 178 с.
16. Медведева Н. В. Проблема творчого художнього сприймання. Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України; за ред. В. О. Моляко. Житомир, 2008 Т. 12. Проблеми психології творчості, вип. 5, ч. 1. С. 68–77.
17. Навчальні програми 5–9 класи. URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita-2/navchalni-prohramy-5-9-klasy-naskrizni-zmistovi-liniji/> (дата звернення 06.04.20).
18. Климова Л. В. Світова художня культура: Навч. посіб. / Л. В. Климова. Х.: Вид-во «Ранок», 2012. 160 с.
19. Сойникова Н. Н. Основы композиции: Издательский центр «Академия», 2007. 60 с.
20. Сотська Г., Шмельова Т. Словник мистецьких термінів. Херсон: Видавництво «Стар», 2016. 52 с.
21. Татаровская И. Г. Змея как символ жизни и смерти в африканской мифологии // Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки. Выпуск №12. Краснодар: Наука и образование. 2014. С. 110-114.

22. Ткачук О. В. Методика художнього навчання : навчальний посібник для здобувачів освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр, художньо-графічних факультетів, педагогічних закладів освіти. Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2019. 244 с.

23. Ходанич П. М. Анімалістика як світоглядна ідея у образотворчому мистецтві Закарпаття. Вісник Закарпатського художнього інституту. 2015. Вип. 6. С. 80–83.

24. Чепелик О. Анімалістичний жанр: ретроспективний аналіз. Українська академія мистецтва. 2013. Вип. 20. С. 131–139.

ДОДАТКИ**Додаток А**

Рис. А. 1.1.

Рис. А. 1.2.

Рис. А. 1.3.

Рис. А. 1.4.

Додаток Б

Рис. Б. 1.1.

Рис. Б. 1.2.

Рис. Б. 1. 3.

Рис. Б. 1. 4.

Додаток В

Рис. В. 1. 1.

Рис. В. 1.2.

Додаток Г

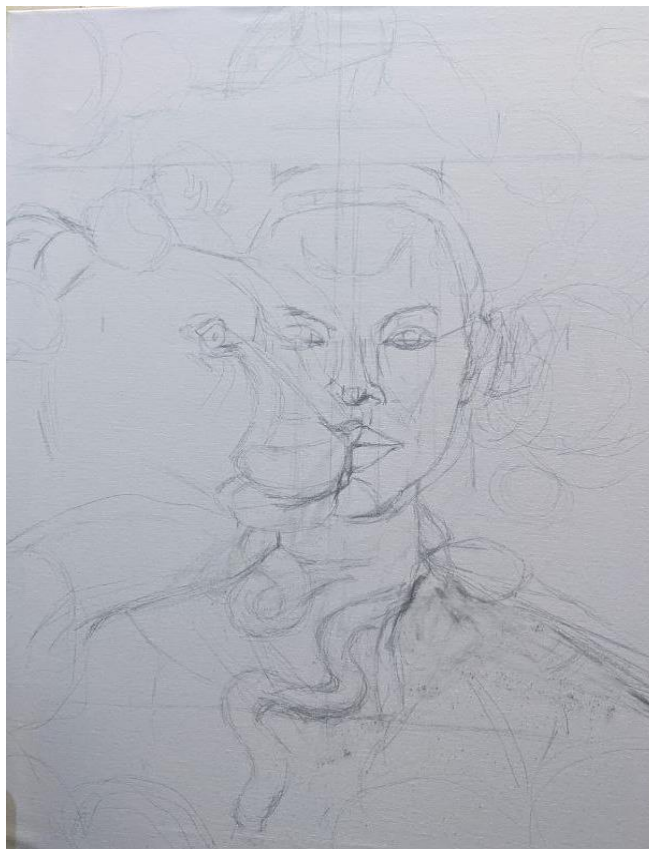

Рис. Г. 1.1.

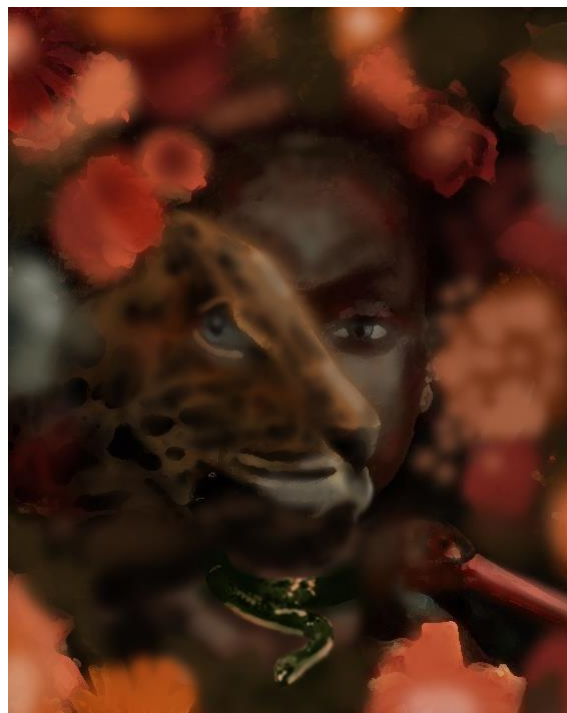
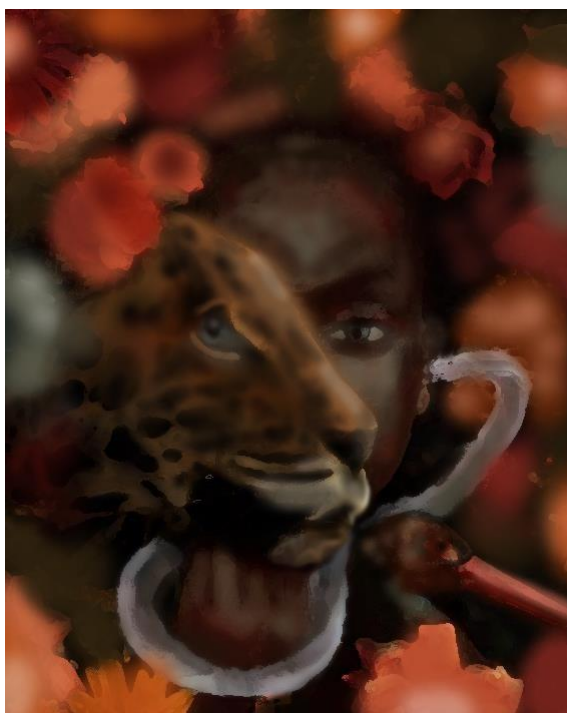

Рис. Г. 1.2.

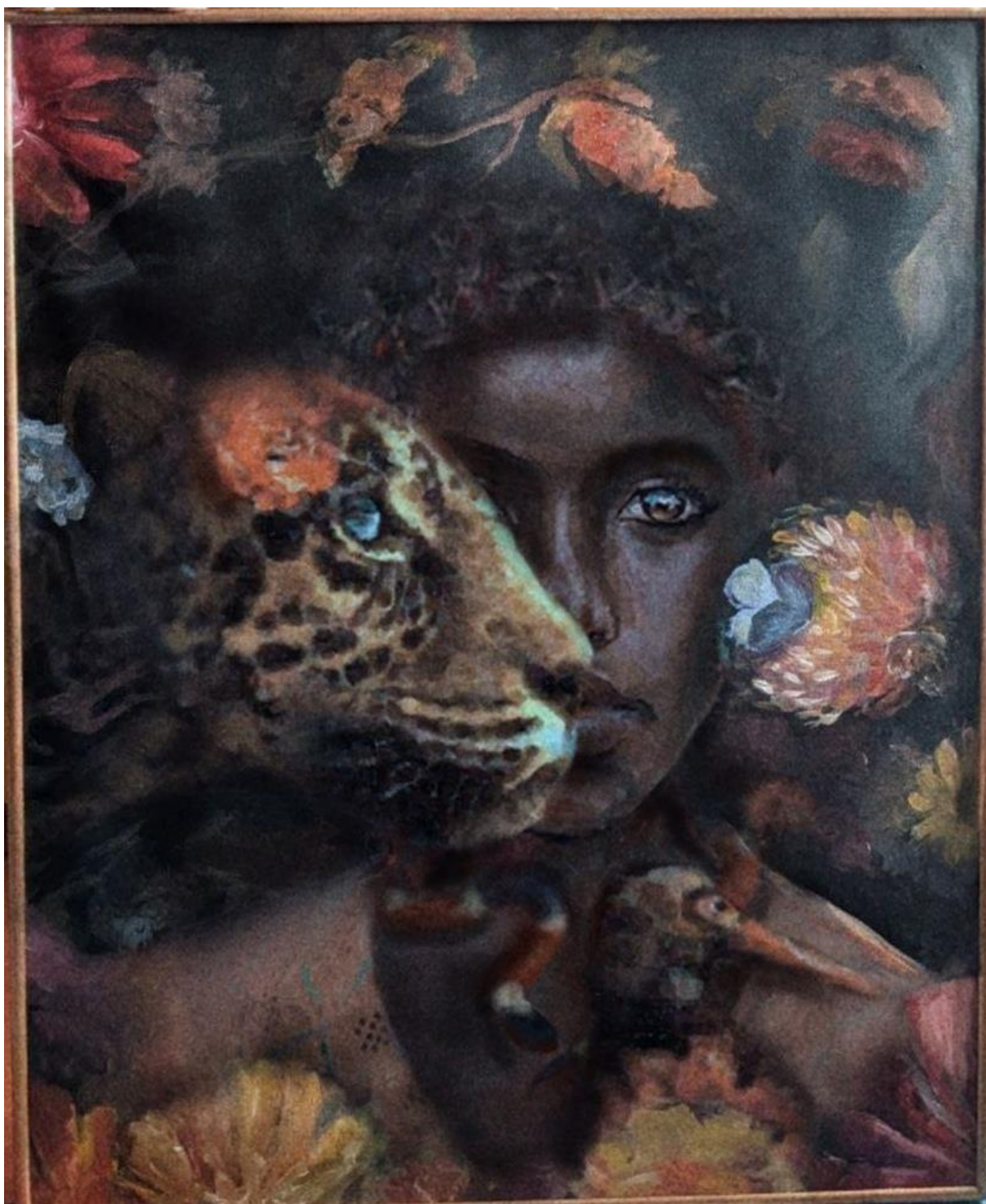

Рис. Г. 1.3.

Додаток Д

Тема: *«Як стилізувати тваринні форми.»*

Мета: актуалізувати знання учнів зі стилізації; навчити аналізувати природні форми; ознайомити учнів з правилами стилізування природних форм; розвивати аналітичне мислення, уміння насолоджуватися творами декоративно-прикладного (декоративно-ужиткового) мистецтва; формувати естетичні почуття, смак, творчі здібності; виховувати любов до природи, творів декоративно-прикладного (декоративно-ужиткового) мистецтва, уважність та акуратність під час роботи.

Оснащення:

Матеріали та інструменти: аркуш паперу, олівці кольорові, фломастери, простий олівець, гумка, фарби, пензлики...

Зоровий ряд: фотозображення тварин і стилізовані зображення цих самих тварин.

Тип уроку: комбінований урок.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

1. Привітання.

2. Перевірка готовності.

Сьогодні у нас незвичайний урок, до світу фантазії зробимо крок.

А з творчістю ми вже зустрілись не раз, і знову вона завітає до нас.

Це час міркувань, наполегливий час, цікаві завдання чекають на вас!

Щоб урок пройшов не марно треба сісти рівно, гарно.

І довкола розирнутись, І сусіду посміхнутись.

І щоб нам знання здобути, треба всім уважним бути

II. Актуалізація опорних знань.

- Де ми вже зустрічалися зі стилізацією?
- Що ми робили на попередньому уроці? Чи схожі зображення, які ви створювали, на звичайні квіти, трави, що оточують нас у повсякденному житті.

III. Мотивація навчальної діяльності. Оголошення теми і завдань уроку.

На попередніх заняттях ми уже зустрічалися з стилізацією. Сьогодні ми з'ясуємо, як працюють художники, у який спосіб стилізують природні форми, що потім використовують у своїх роботах.

Коли ми дивимося на предмети ДПМ, на розписи, різьблені або ковани візерунки, вишивку, помічаємо, що ці зображення відрізняються від того, що оточує нас у повсякденному житті. Чому це так? Тому що ці мотиви усі стилізовані. Художники спочатку роздивляються форму, роблять замальовки а потім стилізують.

IV. Викладання нового матеріалу

Стилізація – це процес узагальнення предмета за формою, та кольором на основі добирання найвиразніших його рис.

При стилізації один і той самий мотив може бути трансформований по різному: близько до натури, або може давати тільки натяк на неї асоціативно.

Наперед намальована ескізна замальовка - є дуже важливим етапом в створенні рисунка стилізованої композиції, тому, що виконуючи замальовку

з натури, художник краще вивчає природу, виявляє пластику форми, внутрішню будову і текстуру природних матеріалів.

Будь яку природну форму можна стилізувати надавши їй декоративного образу. Оточуюча нас природа є прекрасним об'єктом для стилізації. Один і той самий предмет можна вивчати і зображувати декілька раз в залежності від поставленої задачі.

Стилізованими мають бути як форма так і колір. При стилізації кольору слід слідкувати за тим щоб композиція не була тільки з холодних або з теплих кольорів, хоча такий варіант допускається, наприклад коли стилізація виконана холодним тоном то предмет буде здаватись гнітючим, стомлюючим якщо тільки теплими то навпаки - яскравим радісним, полум'яним.

Досконалість форми часто робить декорування предмета непотрібним. Якщо виникає необхідність у декорі, потрібно вирішити, що саме декорувати (всю форму або її елемент) і як саме декорувати. Витончені форми декорують

по всій поверхні, а в компактних формах виділяють головну частину. Форма й зміст декору повинні відповідати призначенню та формі предмета. Не кожний предмет можна прикрасити декоративними елементами, що відповідають природним зразкам. Часто форма, матеріал, засоби зображення змушують художника змінювати, спрощувати природну форму. Образ потрібно не тільки звільнити від випадкового та несуттєвого, але й доповнити такими деталями та ознаками, що дозволяють узгодити природну форму з предметом, що декорується. Саме таке змінення природного зразка з метою узгодити його з формою, матеріалом та технічними особливостями називають стилізацією. Для того щоб стати частиною декору, реальна квітка проходить складний шлях від малюнка з натури до узагальненого рішення в орнаменті.

Отже, стилізація потребує попереднього вивчення предмету навколишнього середовища в якому цей предмет знаходиться. Також при побудові будь - якої композиції слід враховувати такі критерії побудови: як ритм, симетрія, асиметрія, психологічні дії кольору.

Ритм - один із основних засобів упорядкування різних елементів і форм. Важливою ознакою ритму є повтор елементів форми та інтервалів між ними.

Симетрія - одна з найяскравіших властивостей композиції. Це стан форми і засіб за допомогою якого організовується форма.

Слово симетрія (від грецького) означає спів розмірність. Симетрія широко використовується в архітектурі, зображувальному мистецтві. Принцип протилежний симетричному принципу організації композиції, називається асиметричним (динамічним). *Асиметрія* - це розміщення, поєднання елементів при якому вісь симетрії відсутня. В асиметричній композиції, яка б вона не була виразною, принцип організації форми виявляться не так чітко. Добре знайдена симетрична форма сприймається легко і відразу. Гармонія асиметрії розкривається поступово і повільно.

V. Самостійна практична робота.

Створення стилізованого зображення рослин на основі обраної реальної форми.

Основні правила замальовок природних форм.

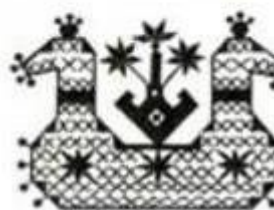
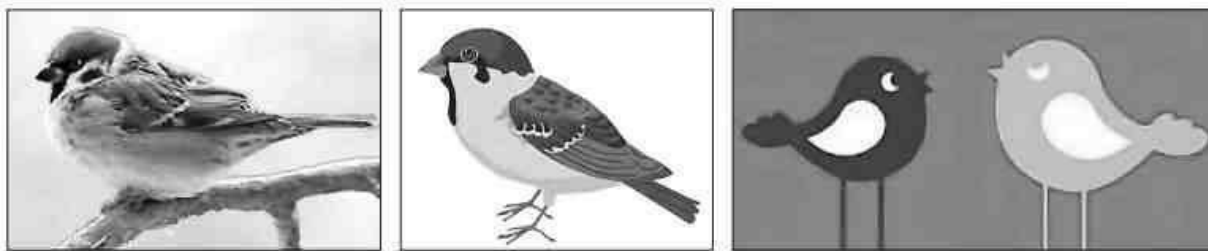
- Починаючи роботу, важливо виявити найбільш виражаючі особливості форми рослини чи тварини, її силуета, ракурсних поворотів.
- звернути увагу на характер ліній
- важливо, не просто замалювати побачене, а знайти ритм цікавої групи форм листочків, стебел
- при замальовці квітів, потрібно детально вивчати будову квітки, розміщення і форм пелюстків, їх групіровку і колір – це і будуть ті природні особливості, які дають можливість їх декоративно переробляти.
- при роботі з такими природними мотивами як кора , зріз дерева, мох, каміння, ракушки, перед художником стоїть задача перетворення фактурних покривів мотива в декор, виразний по ритму і пластиці.
- вивчаючи частини і деталі форми можна використовувати лупу чи мікроскоп.

VI. Актуалізація набутих знань

- Що означає поняття –стилізація?
- Які риси притаманні стилізованій формі?
- Чи передають стилізовані зображення матеріальність предмета та його об'ємність?
- Який настрій у вас викликають твори народних майстрів?

VII Підбиття підсумків уроку

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку).
2. Вивчити основні поняття, які вивчались на уроці.
3. Принести матеріали для роботи на уроці (пластилін, стеки, дощечка)
4. Проголошення уроку завершеним.

(Рис. Д. 1.1.)